

udaltop

**UDALETAKO
EUSKARA
ZERBITZUEN
TOPAKETAK**

IZENBURUA:

**Zein izan behar dira euskalgintzaren
balorak XXI. mendean?**

EGILEA:

Gorka Espiau Idoiaga

DATA:

2019/05/24

Aurkibidea

1. Euskal eraldaketa	3
2. Bigarren izenburua.....	4
3. Hirugarren izenburua.....	6
4. Laugarren izenburua	10

1.-Euskal eraldaketa

Euskal gizarteak azken hamarkadetan bizi izandako eraldaketa sozial, ekonomiko eta kulturalak hainbat adierazle bikain agertzen ditu zailtasun handieneko testuinguru batean. Antzeko egoerak bizi izan dituzten gizarterik gehienak ez dira gai izan hain testuinguru konplexu eta negatiboari buelta emateko. Alabaina, euskal gizarteak modu harrigarrian erantzun zien mehatxu eta erronka hauei guztiei. Garai hartako aholku nagusiei (desindustrializazioa eta politika neoliberalak) jarraitu ordez, Euskadik beste aukera bat egin zuen, hain zuzen ere, bere manufaktura-egitura birsortzea, kooperazio publiko-pribatuko sistema berriak eta aberastasunaren banaketa bidezkoagoan oinarritutako lehiakortasun-ereduak (esate baterako, ekonomia sozial eta kooperatiboak bultzatutakoak) diseinatzea. Aldi historiko honetan bertan, euskal gizartea gai izan da euskal hizkuntzaren desagertze-prozesua geldiarazteko.

Azken hamarkadan mendebaldeko herrialdeetan bizi izandako aldaketek inoiz baino gehiago eskatzen dituzte garapen alternatiboa eta ebidentzia enpirikoa duten ereduak, lehiakortasun ekonomikoa oreka sozialarekin konbinatzen dutenak. Testuinguru honetan, eta dituen neurri eta muga instituzionalak dituela, euskal herriak (bere biztanleria, gizarte-erakunde, enpresa, eta instituzioek) aukera historikoa du nazioartean proiektatzeko merkatu globalean giza garapen eredu gisa.

2.- Kulturaren eragina

Eraldaketa-prozesu hau gizarte berrikuntzaren gauzatze kolektibo handi gisa soilik uler daiteke. Denbora luzez, ikuspegi guztiz ekonomiko eta kuantitatibotik ulertzen saiatu gara, baina beti genuen sentsazioa ez ginela ari historia bere osotasunean kontatzen. 80ko hamarkadan bizi izandako lehen fasean lehiatzen ikasi genuen, inbertsio garrantzitsuak eginez hezkuntza-arloan eta makinaria eskuratzen gure enpresa-sarea lehiakorragoa bihurtzeko; baina, aldi berean, euskal erakunde-sare berria sortzeko garaia izan zen.

Eraldaketa honekin lotzen ez den faktore oso garrantzitsua da euskaren biziberritze prozesua. Normalean ez dugu ulertzen gure eraldaketa prozesua sistema konplexu bezala. Kontu ekonomikoak, politikoak eta gizartearekin lotuta daudenak isolatuta jarraitzen dugu aztertzen. Gure ustez akats estrategikoa da. Une historiko batean, hainbeste erantzun ez-ohikoak ematen direnean lotura bat daukate. Beraz, hainbat eta hainbat familiak egindako apostua euskara biziberritzeko ezin da ulertu kontu isolatu moduan baizik eta eraldaketa prozesu baten beste adierazle bezala.

Bigarren fasea (90eko hamarkada) lehiatzen eta aldi berean kooperatzen ikastea zentratu zen. Michael Porterrekin elkarlanean ekindako Klusterren strategiaren eta espezializazio adimendunaren garaia izan zen. Baina, aldi berean, lehendabiziko lankidetzak publiko-pribatu handien unea izan zen hainbat arlotan: enpleguaren sorkuntza, azpi-egiturak, inbertsioa hezkuntzan eta euskara biziberritze prozesuan, edota oinarritzko dirusarrerak bermatzeko sistemaren sorkuntza.

Euskararen biziberritze prozesuarekin gertatzen den moduan, Bilboko Guggenheim museoa sortzearen aldeko apustua ez litzatekela ulertu beharko modu isolatuan, hamarkada hartan eraikitako berrikuntza-ekosistematik kanpo, baizik eta lehiakortasun- eta modernotasun-irudi berria nazioartean proiektatu nahi zuen herrialde baten strategiaren emaitzarik arrakastatsuenetako baten gisa. Urteak pasa ahala, geroz eta nabarmenagoa da bere indar sinboliko eta komunikatzailearen zati handi bat zailtasun izugarriko egoera batean euskal herriak izandako eraldaketa bikaintasunez ordezkatzeko sortzen dela.

Milurteko berriarekin abian jarri dugun azken fasea, eta oraindik sartuta gaudena, kooperazioan berritzen ikasteari eskaini zaio, gizarte osoa inplikaturaz zeregin honetan. Teknologia-zentroen fusio urteak dira, Innobasqueren sorkuntza berrikuntzaren euskal ekosistemaren lotura-tresna gisa, baina, aldi berean, munduak berrikuntza gastronomikoagatik ezagutzen gaituen garaia da, Ikerbasque bultzatu dugun eta indarkeria bukatzea lortu dugun garaia.

Agirre Lehendakaria Centerren prozesu hau aztertzen ari gara diziplina anitzeko ikuspegitik, dimentsio soziala, ekonomikoa eta giza eskubideak integratuz. Euskal esperientziaren elementu giltzarriak identifikatu eta kontrastatu ahal izan ditugu nazioarte mailan pentsamendu-zentro nagusiekin, eta konturatu gara Euskadiko berrikuntzaren faktore bereizleak, nagusiki, dimentsio soziala eta kulturala duela.

Ikuspegi ekonomiko tradizional batetik, erraz esplika dezakegu nola gertatu den berrikuntza prozesu hau, zein izan ziren erabaki estrategikoak (industria manufakturaren aldeko apustua, inbertsioa hezkuntzan eta gizarte babesean, espezializazio adimenduna), baina faktore sozial eta kulturalik gabe ezin dugu erantzun zergatik hartu ziren hain erabaki ezberdinak (euskarekiko apustua adibidez), antzeko egoeretan beste herri batzuek hartu zituztenekin alderatuta. Neurri batean, kuantifikagarria dena ezagutzen dugu, proiektuak eta erabakiak, baina ez dugu ezagutzen elementu ukiezinen funtzionamendua eta kualitatiboa dena.

Faktore kulturalaz dihardugunean, edota Kulturaren Kz euskaraz, ez gara bakarrik ari adierazpen kulturelez, ari gara hainbat narratiba kolektibotan adierazitako balio sistemaz, herri gisa definitzeko erabiltzen ditugunak eta historian zehar hartzen joan garen erabakiak azaltzen dituztenak. Gizarte bat autodefinitzen den eta egoera jakinen aurrean jokatzeko duen modua da. Kultur faktore hau ez balitz, K hau ezean, gizarte guztiek antzera erantzungo lukete erronka berberen aurrean. Beraz, ALCEk iradoki nahi du euskal kulturaren K gehitzea berrikuntzari buruzko ohiko formulaziorari (I+G+B+K), sakontasun handiagoz ulertzeko nola artikulatzen diren berrikuntza- eta aldaketa-prozesuak egitura mailan.

Oso garrantzitsua da faktore kultural hau ezagutzea eta neurtzea sakonago ulertzeko gure berrikuntza-prozesua eta, batez ere, bere elementu estrategikoak proiektatu ahal izateko etorkizunari begira. Berrikuntza estrategiko eta espezializazio adimendunak arrakastatsuenak nazioarte mailan (Finlandia, Baviera, Quebec, Estonia, **etab**), **beren** kultur dimentsioa gehitzeko gai izan direnak dira.

Kontua da antzeko egoerei egiten diegula aurre, baina modu desberdinean erantzuten dugula. Gauza berak ikusten ditugu, baina ez ditugu berdin interpretatzen. Arrazoi honengatik, beren berrikuntza-ekosistema edota espezializazio adimendunaren estrategia euren kultura faktorea, euren elementu bereizlea eta balio erantsia gehitu gabe eraikitzen dutenak ez dira gai ezagutza teknikoa guztien eskura dagoen munduan lehiatzeko. Bakarrak bihurtzen gaituen hori gehituz etorriko dira sormena eta diferentzia, eta ez askok komunean dutena errepikatuzetik: zerbait berezko eta desberdina munduari ematea.

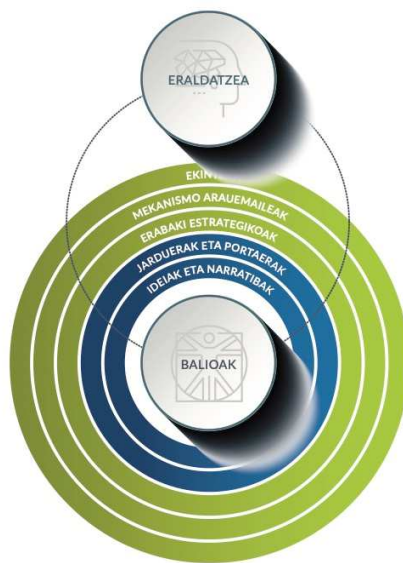

3.- Balioak neurtzeko erronka

Ibilbide honetan, gure eraldaketa gertatu berria ahalbidetu duten faktore kulturalak hobeto ezagutzen eta neurtzen ahalegindu behar dugu. Gure herria nazioarte mailan gizarte Berrikuntzako erreferente gisa proiektatzeko giltza da.

Erronka honi heltzeko modu bat nor garen eta honela zergatik jokatzen dugun deskribatzeko erabilitako narratibak aztertzea da. Narratiba hauek gure erabaki eta jokabideetan eragiten duten balioak eta usteak adierazten dituzte. Azken hamarkadetan bereizgarri izan ditugun elementu ukiezinak dira. Gure herrialdeko enpresen, erakundeen edota proiektu sozialen eraldaketaren protagonista izan diren pertsonen galdetzen diegunean, gehiago nagusiak azken hamarkadetako narratiba partekatua adierazten du, oso antzeko usteak, eta bat datoz beraien proiektu familiar, enpresarial edota sozialak gidatu dituzten balioen garrantzia nabarmentzean.

Funtsezko elementua da lurralde-erlaketaren prozesuak ulertzeko. Esperientziak erakusten digu benetako egiturazko eraldaketa-prozesuak soilik lortzen dituztela proiektu jakinei eta mugimendu modura interkonektatuei lotutako eraldaketa-narratiba sortzea lortzen duten lurralde haiek. Proiektuak bezain garrantzitsua da gizarteak duen narratiba kolektiboa. Proiektuak kuantifikagarriak dira, baina narratiba kolektiboak sortzeko prozesuak askoz zailagoak diren neurtzen. Oraindik ez dakigu ziur gizarte hauek zergatik erabakitzen duten balio eta narratiba jakinei lotzea, nahiz eta badiren agudio historiko eta sozialak hauek azaltzeko.

Euskal kasuan, euskal gizartea oso balio zehatzekin identifikatu da: esfortzua, konpromisoa, auto-erantzukizuna edota sakrifizioa. Balio-sistema hau da azken hamarkadetan hartutako erabaki estrategiko ezberdinak neurri handi batean azaltzen dituena, baina ez die erantzuten soil-soilik logika historiko eta sozial batzuei. Nahiz eta gustuko dugun errepikatzea euskaldunok horrelakoak izan garela mendeetan, egia esan, ez gara beste edozein herriren oso desberdinak alor sozial, ekonomiko edo politikoan. Ezohikoa dena da balio horiei lotzeko eta zailtasun handiko unetan modu jakin batean jokatzeko erabaki kolektiboa. Prozesu honek etorkizunerantz proiektu daitekeen narratiba historiko eta amesgarria ematen dio. Honelakok garela sinistean, honela jokatzeko dugu (FLYJBERG, BRENT, 2006).

Identitatea eraikitzeko prozesuek elementu objektibo eta historikoak hauen interpretazioekin konbinatzen dituzte modu ez linealean. Gure historiako elementu batzuei gure burua lotzea edota garrantzi handiagoa ematea erabakitzen dugu, eta garrantzi txikiagoa ematen diegu beste batzuei. Prozesu hauek, normalean, gizarte baten narratiba positiboak zein negatiboak sortzen ditu, ekintza kolektiboa baldintzatzen duen bitartean. Eraldaketa-prozesuek eta giza garapen iraunkorraren ereduak balantza narratiba positiboetarantz erortzea behar dute eta balio eraldatzaileei lotua egotea.

Gure kasuan, gaur egun oraindik ere, arrakasta soziala eta ekonomikoa bizi-proiektua edo profesionala Euskal Herrian garatzeko aukerari lotua dago. Gurean antzeko erronkak pairatu dituzten beste lurralde askotan, aukerak lurralde horretatik kanpo bilatzeari lotua dago arrakasta (HODGSON 2016). Aldea funtsezkoa da. Nola liteke lurralde bat eraldatu ahal izatea eta lehiakorra izatea eragile nagusiak sinistuta badaude gauzak ezin direla aldatu?

Esaten ari garen bezala, eraldaketa-prozesuaren dimentsio kulturalak metodologia kualitatiboak eskatzen ditu, ahalbidetuko digutenak ulertzea eta neurtu ahal izatea balio-sistema, balio hauek adierazteko erabilgaitako narratibak eta azken hamarkadetan euskal gizartearen jokatzeko modu naturala bihurtu diren jokabideak. Faktore multzo honek laguntzen digu sakonago ulertzen zergatik hartu ziren erabaki estrategiko zehatzak.

Balio hauek neurtzeko lehen saioa The Young Foundationek egin du, Mondragon Korporazioaren inguruan jasotako narratibetan hainbat elementu komun identifikatu dituen txosten batean (HEALES, HODGSON. 2017). Kooperatibako kideek adierazitako balio-sistematzat deskriba daitezke. Ariketa hau interes handikoa da, izan ere, balio-sistema ezagututa hobeto uler baitezakegu zergatik hartu diren hainbeste enpresa-erabaki, hasiera batean merkatuaren jokabidetik urrutikoak ziruditenak (soldata-politika, etekinen banaketa, lan-baldintzak, solidaritate- eta interkooperazio-mekanismoak, barne demokraziako sistemak, euskararen garrantzia, etab.).

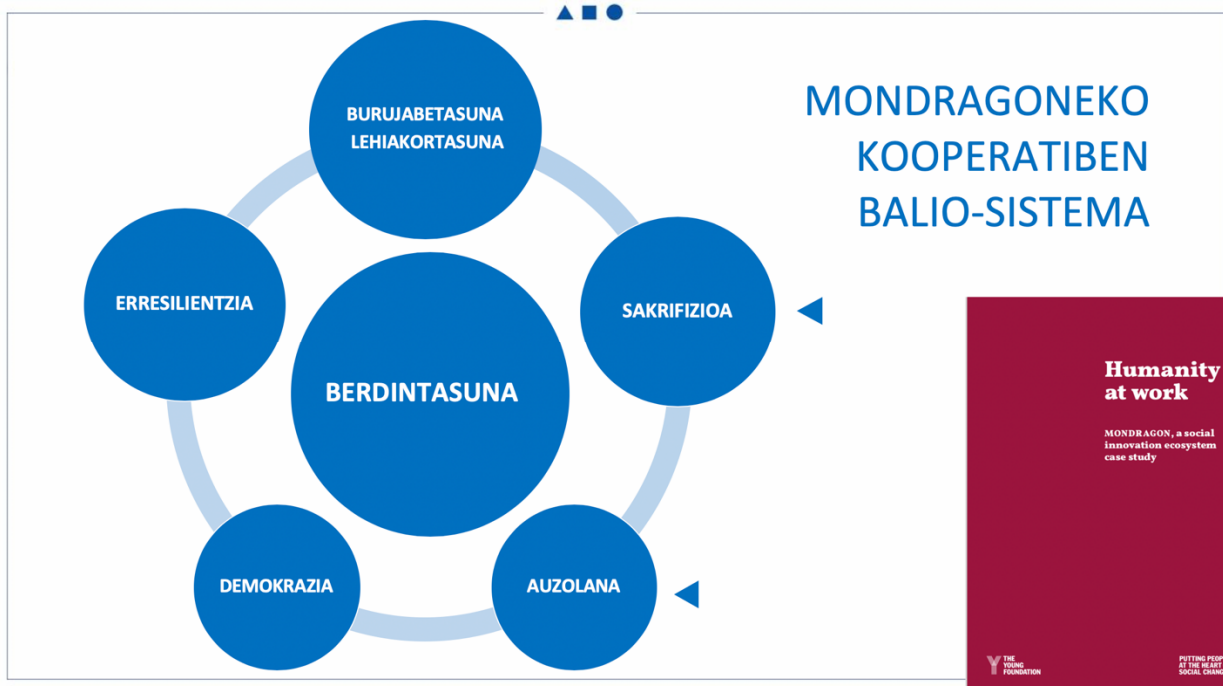
Talde kooperatiboa aztertzeko modu honek aukera eman digu demostratzeko enpresa ez ezik, benetako gizarte berrikuntzako ekosistema ere badela Mondragon. Europako Batzordeak "Hazkuntza Inklusiboko" erreferentziak bilatzen dituen unean, kooperatibek beren nazioarteko marka eta lehiakortasun-sistema proiektu dezakete eremu honetako esperientziarik arrakastatsuenetako eta eskala luzeko gisa.

Bistan dago Mondragonen balio-sistema eta narratibak ezin direla estrapolatu linealki euskal gizarte osora, baina lagun diezaguke hausnartzen gure lurraldeko narratibak eta eragileak nola artikulatzen diren, datu kuantifikagarrietan oinarrituta.

Ildo honetatik Agirre Lehendakaria Centerrek antzeko beste ikerkuntza-prozesu bat bultzatu zuen Elhuyar Fundazioarekin batera euskararen berreskurapen inguruan, Mondragon Kooperatibaren sistemarekiko elementu komunak eta ezberdintasunak identifikatzeko helburuz. Elementu komunek informazio baliotsua ematen digute euskal gizartearen balio-sistemari buruz. Segidan, ikerketa hauetan identifikatutako balioak erakusten ditugu.

4.- Etorkizunezko erronkak.

Sakondu behar dugun eta euskal kasuaren beste elementu batzuekin alderatu behar dugun esperientzia eta ibilbide hau izan arren, balio-sistema, narratiba berriak eta munduan proiektatu nahi dugun izaera bidegurutze handi baten aurrean daude. Autogobernua berreskuratu zenetik lehen aldiz, berdintasunik eza modu kezagarri handitzen ari da Euskal Herrian, eta aberastasunaren banaketa ekitatiboagoak “euskal eredua” deiturikoaren jatorrizko elementuetako bat izateari uzteko arriskua du. Berdintasunaren zentraltasuna kontuan izanda, gertaera hau garrantzi handikoa da, izan ere, euskal ereduaren oinarri izan beharko lukeen narratibari eragiten baitio.

Euskararen kasuan ikasi dugun bezala, gure baliabideen kudeaketak “autoerantzukizunaren” kultura sortzen du; bertan, gure ongizatea geuk hartutako erabakien menpe dago. Gogor lan egiten badugu, ezagutza aurreratuan, berrikuntza teknologiko eta sozialean, giza garapenaren eredu inbertitzen badugu kanpoko “ziklo aldaketa” etorri zain geratu orde, gauzak ondo joango zaizkigu. Aitzitik, ongi egiten ez badugu, errua ezingo diogu Madrili leporatu. Funtsezkoa da momentu batez geratzea eta era honetako paradigma-aldaketa batek maila guztietan dituen inplikazioetan pentsatzea: maila politikoan, ekonomikoan eta sozialean.

Esan ohi da erraza dela auto-erantzukizunaz hitz egitea lurralde bat aberatsa denean eta gauzak ongi doazkionean, baina gogoratu behar da Euskadik autogobernua eskatu eta abian jarri zuenean, gure egoera ekonomikoa desesperagarria zela. Industria astunarekin zerikusia zuen ekoizpen-egitura guztia hankaz gora jarri zen, gobernu sozialistek manufaktura baztertzearen aldeko apustua egiten zuten eta “politika ekonomikorik onena existitzen ez dena da” hura defendatzen zuten. Hura gutxi balitz bezala, indarkeria eta terrorismoaren arazoa genuen irekita, kanpoko inbertsio aukera asko urruntzen zituena.

Gaur egun, herrialde garatu askotan erreferentzia berriak bilatzen ari dira giza garapen iraunkorreko ereduak eraikitzeko eta, besteak beste, asko interesatzen zaie euskal esperientzia. New Yorkeko Columbia Unibertsitatea Agirre Lehendakaria Centerrekin lankidetzan ari da ezagutu nahi duelako nola (erabaki multzoa) eta, batez ere, zergatik (faktore kulturalak eta balioak), zein gako ahalbidetu diguten benetan konplexua zen egoera bati buelta ematea, pertsonetikiko errespetutsua eta giza eskubideekiko konprometitua den eredu eraikiz. Lehiakorak eta jasangarriak gara zentzuz, bi agendak eskutik baitoaz. Batek ez du funtzionatzen bestea gabe.

Hau da gure aukera handia, mundura proiektatzea giza garapen iraunkorrerako eta gizarte berrikuntzarako erreferentziatzeko herri gisa. Gure historia, jakina, askoz ere konplexuagoa eta zailagoa da, baina eskubide osoa dugu baliogan jartzeko geure onena. Jarrera honen onuragarriena da euskal kontzeptuaren narratiba positiboa indartuko duela munduan eta egunetik egunera gauzak hobeto egitera behartuko gaituela. Beste aukera da ahaztea nor garen, nondik gatozen, norantz joan nahi dugun eta aberats berriek bezala jokatzeko, inoiz izan ez garenean.

Berri ona zera da, oraindik garaiz gabiltzala euskal eredu a birsortzeko eta eztabaida horren barruan berrasmatu dezakegu euskararen lekua. Orain dela 40 urte, ekonomia, politika eta gizartea hobetzeko euskara berribizitea lehenentasuna zela erabaki bagenuen, zergatik ez diogu gaur euskarari garrantzi hori ematen?

Birsorkuntza hau ez da etorriko proiektu izarren eskutik, ezta beste gizarte batzuek egiten dutena errepikatzetik ere. Euskal herriak historian zehar ezaugarri izan dituen balio-sistemekin eta jokabideekin konektatu behar gaitu berriro. Euskal kulturaren K da "euskal eredu berria" bideratu behar duena, herri gisa ditugun indarretan oinarritua: lehiakortasuna solidaritatean. Geure identitatetik begiratzea errealitateari etorkizun desberdina ikusteko. Besteen begirada bera aplikatzen badugu, ezingo dugu geurea eta ezberdina den ezer ikusi.

Orain modu berean erantzun beharko litzateke gauzak hobeto daudenean. Lehen, eraldaketarako palanka indartsua erabili genuen, biziraupen-izpiritua; orain beste bat erabil dezakegu, ez botere txikiagokoa, berdintasun ezaren aurkako borroka. Beste aukera bat irekitzen zaigu geure onena erakusteko. Aprobetxa dezakegu, edota beste batzuek jartzen diguten korronteari jarraitu, herri gisa dugun identitatea galdu arte.

Euskadi nazioarteko pentsamendu gune nagusientzat hain erakargarria izateko arrazoietako bat bere berdintasun-kultura da. Positiboki baloratzen dugu aurrerapen kolektiboa eta ez ginen arrakasta individualera lerratu.

Iritsi da unea etorkizunean besteek gu nola gogoratzea nahi dugun erabakitzeko. Izan gaitetzke zailena egin zuen gizarte bat: sakontasunez eraldatu zena (desagertzeaz zegoen hizkuntza berribizitzen), baina gero noraezean zebilen beste itsasontzi bat bihurtu zena; edota erabaki dezakegu beste eraldaketa bati aurre egitea.

Ez da erraza, baina jakin badakigu ahal dela. Bere ahaleginaren bidez 80 eta 90eko hamarkadetako eraldaketa handi hartan lider izan ziren pertsonak badakite ahal dela. Dena orain hartzen ditugun erabakien baitan dago. Besteek egiten dutena egitearekin konformatzen bagara, besteak bezalakoak izaten amaituko dugu. Kolektiboki bide alternatibo bat hartzea erabakitzen badugu, zailtasun askorekin egingo dugu topo, baina, seguru aski, askoz ere emaitza hobekak lortuko ditugu.